

Druga cjelina knjige posvećena je univerzalnim temama, koje dodiruju čak i onto–gnoseološki kontekst. To su teme sadašnjosti, siromaštva, zemaljskoga grada, odnosno lociranosti temporalne egzistencije u određeni prostor, te svetost, ljubav i svjetlost. Esej *Bog sadašnjeg trenutka* bavi se temporalnošću ljudske egzistencije, koja je sagledavana kroz vremenske kategorije prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, no autorica revidira takav stav, naglašavajući da je “Bog sadašnjeg trenutka jedini kojega u ovome tijelu dotičemo” te da su sva ostala vremena obuhvaćena u sadašnjosti odmjerenoj prema vječnosti koja je, u stvari, “brisanje vremena”. Naslov eseja *O siromaštvu u svijetu stvari* već dovoljno eksplicira polemičan stav prema materijalističkim svjetonazorskim matricama. “Svijet stvari” posebno se analizira i tumači kao kompenzacija duhovnomu siromaštvu na putu istine. U eseju *Naš zemaljski grad*, potpuno u duhu kršćanstva, čovjekovo prebivalište u nekom zemaljskom gradu, domovini ili prostoru moguće je jedino s vjerom i sviješću da je istinsko “mjesto utočišta” nebeski prostor. Pretposljednji esej u knjizi tematizira ljubav, koja je provodni motiv ove knjige te je, stoga, još jednom potencirana njezina važnost. Ljubav o kojoj je ovdje riječ ponajprije je božanska ljubav koja prožima čovjeka. Pitanje obitelji obrađeno je i u posljednjem tekstu ove knjige, koji je nešto okrenutiji znanstvenomu diskursu. U eseju *Svjetlosti puna* autorica razmatra mističnost Božjega Svjetla postavljajući ga u sam *genesis* uz Riječ u Ivanovu evanđelju. Prati sveprožimajuću snagu Svjetla u biblijskim primjerima i životima svetaca da bi ga, na koncu, sagledala kao nenadmašnu snagu i potporu.

Zemaljski i nebeski grad knjiga je eseja iz perspektive katolički orijentirane autorice, koja promovira katoličke vrijednosti i čini to koristeći sve moguć-

nosti ove književno–znanstvene vrste, tj. inkrustrirajući i znanstveno utemeljujući tekst referencijama na religiozne, filozofske, književne i ine umjetničke autoritete, elokventno razvijajući poetične rečenice i izražavajući objektivne i subjektivne stavove. Stoga je ova knjiga još jedan individualni rakurs na univerzalnu knjižnicu tema, od kojih izdvaja aktualne i bitne.

Vlasta Markasović

Silvana Burilović Crnov, *Smiljana Rendić: Katolička novinarka i pratiteljica Drugoga vatikanskog sabora*. Split: Katolički bogoslovni fakultet Sveučilište u Splitu, 2019.

Silvana Burilović Crnov u svojoj doktorskoj disertaciji predstavlja lik i djelo Splitske Smiljane Rendić (1926.–1994.), aktivne katoličke laiknje, istaknute hrvatske katoličke novinarkinje i jedne od najzanimljivijih laičkih protagonista Crkve u Hrvatskoj u vrijeme i poslije Drugoga vatikanskog sabora. Premda su o Smiljani Rendić objavljene knjige Vlade Čuture o njezinu životu i djelovanju te Ivana Mužića, koja je zapravo zbir njezinih objavljenih tekstova, do ove disertacije nitko nije znanstveno analizirao ni istraživao njezin život i djelovanje, te se može reći da je pala u znanstveni i medijski zaborav.

Burilović Crnov u uvodu disertacije ističe da prva donosi detaljan i pouzdan životopis i bogatu bibliografiju Smiljane Rendić te da svoje istraživanje temelji na izvorima raspoređenima u više arhiva, privatnih zbirki, nearhivirane ostavštine te autoriziranim intervjuima koje je napravila sa živim svjedocima i poznanicima Smiljane Rendić, poput Špira Marasovića, Ivana Miklenića, Živka Kustića, Vladimira Pavlinića, Vlade Čuture, Josipa Čorića i Vojka Rogića. U radu se je koristila hermeneutskom

metodom iščitavanja tekstova u njihovu kontekstu.

Rad je strukturiran u tri poglavlja. Prvo poglavlje *Smiljana Rendić: život i djelo* detaljno ukazuje na povijesno-društvene, kulturno-religijske okolnosti u kojima je živjela i u kojima se je oblikovala i kao osoba i kao novinarka. Burilović Crnov ističe njezino netradicionalno katoličanstvo, domagojevsku duhovnu formaciju i hrvatsko nacionalno usmjerenje, koje se je najjasnije očitovalo u članku *Izlazak iz genitiva ili drugi hrvatski preporod*, zbog kojega je kažnjena i prisilno umirovljena. Primjerom "genitiva" dubokoumno je ukazala na činjenicu da je u tom slučaju jezik metafora cijeloga jednoga naroda. Prikazani su svi važniji spisi Smiljane Rendić s poglavitim osvrtom na njezin novinarski i književni rad. Rendić je jedna od sustvarateljica *Glasa Koncila*, a zbog izvanrednih zasluga u obnovljenom katoličkom tisku 1988. godine dodijeljena joj je nagrada Zlatno pero Glasa Koncila te je bila jedina kojoj je udijeljeno to priznanje. Iako bez formalnoga obrazovanja, Rendić je posjedovala golemo znanje te se je istaknula i kao vatikanistica i hebraistica, poliglot, zbog čega je upućeno mogla pisati o ključnim, aktualnim i prijepornim teološkim temama, koje je pratila na europskoj razini. Iza sebe je ostavila, kako stoji u disertaciji, bogatu pisanu ostavštinu od nekoliko knjiga, stotine članaka i obilnu osobnu korespondenciju, koja do ove disertacije nije bila pregledana ni istražena. Zaključno, u prvom poglavlju ukazano je i na otpore koje je kao žena i kao laikinja doživljavala u svojem radu, jer su joj mnogi tekstovi ostali neobjavljeni, cenzurirani, kraćeni i protiv njezine volje nepotpisani. Stoga je u svojim pismima, kao osobnoj formi izričaja, davala punu slobodu svojem govoru, promišljanjima i kritikama, a upućivala ih je (nad) biskupima, teolozima, urednicima ti-

skovina, novinarima i drugim crkvenim i svjetovnim osobama. To je poslužilo Burilović Crnov da prvo poglavlje zaključí prikazom njezina odnosa prema autoritetu.

U drugom poglavlju *Smiljana Rendić i Drugi vatikanski sabor* autorica pruža kratki prikaz povijesnih okolnosti koje su pratile sazivanje i održavanje Drugoga vatikanskoga sabora, kao i očekivanja koja su postojala kod crkvene hijerarhije i vjernika laika u vezi s održavanjem sabora. Taj kratki osvrt uključuje također spomen etapa u pripremi Koncila, samo otvaranje i rad Koncila, kao i spomen istaknutih teologa koji su sudjelovali u radu različitih koncilskih teoloških tijela (odbora i komisija). Detaljno je i višeslojno prikazano kako je Rendić kao vrsna novinarka te poznavateljica vatikanskih prilika i neprilika, doživjela i pratila koncilski događanja. Zaseban spomen zavrjeđuju njezine napomene o koncilskim papama, a još više njezina opća percepcija važnosti Koncila za Crkvu i društvo u vremenu u kojem je živjela. Sve se to može iščitati iz njezina bilježenja koncilskih događanja, barem iz zadnje godine koncilskih zasjedanja, kao iz bilježenja papinske kronike koju je na stručan i zanimljiv način prenosila iz raznih svjetskih medija. Njezina dubinska analiza Koncila otkriva se u njezinoj osobnoj korespondenciji. Burilović Crnov ističe poseban senzibilitet Smiljane Rendić za "konfliktne teme" poput pluralizma u Crkvi, integrizma i progresizma, političkoga morala poglavara Crkve te moralne probleme iz svakodnevnoga života: svećenički celibat, nerazrješivost braka, pobačaj i kontracepciju.

U trećem poglavlju *Recepcija Drugoga vatikanskog sabora u misli Smiljane Rendić* analizira se njezina opća ocjena Koncila i vrjednuje njezina misao o pojedinim koncilskim dokumentima, kao što su *Konstitucija o svetoj liturgiji*, *Do-*

gmatska konstitucija o Crkvi, Dekret o apostolatu laika i Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu. Također, analizira se njezina misao o nekim temeljnim koncilskim mislima, kao što je Crkva kao “communio”, biskupski kolegijalitet, odnos Crkve prema nekršćanima, sučeljavajući njezinu misao s postavkama Koncila kao i s mišlju suvremenih teologa. Iz brojnih pisama koje je razmjenjivala s crkvenim uglednicima svojega vremena, klericima i laicima, Smiljana Rendić se u disertaciji predstavlja kao osebujan lik, ponekad obilježen i krajnostima. Autorica ističe da se u njezinu pristupu očituje ljubav prema Crkvi, trajna želja za vjernošću Tradiciji, ali i potreba čitanja znakova vremena.

Zaključno se može istaknuti, kako to navodi i sama Burić Crnov, da ova doktorska disertacija doprinosi rasvjetljavanju pozadine rasprava i različitih mišljenja o Drugom vatikanskom koncilu u hrvatskim prilikama u doba komunizma, izvodenju iz zaborava Smiljane Rendić i njezina djela, koje se pokazuje aktualnim u sadašnjim prilikama, daje prinos razvoju i proširenju poslanja vjernika laika u Crkvi, kao i promicanju unutarcrkvenoga laičkoga i kleričkoga dijaloga te vrjednovanju žena kao ravnopravnih sugovornika u Crkvi i u društvu. Disertacija Silvine Burić Crnov posebno ukazuje i na važnost daljnje arhiviranja i sređivanja pisane ostavštine Smiljane Rendić.

Suzana Peran